

WILK (*CANIS LUPUS*)

Wilk jest największym przedstawicielem rodziny psowatych występujących w Polsce. Zamieszkuje głównie Karpaty (Bieszczady po Beskid Śląski), Rostocze, Polesie Lubelskie, a w pozostałej części kraju jest nieliczny.

Wycie wilków najłatwiej jest usłyszeć w Karpatach.

WYGLĄD ZEWNĘTRZNY

Wilk podobny jest do dużego psa. Ma nieco wydłużony tułów i wąską klatkę piersiową, długie mocne kończyny o łokciach skierowanych do wewnątrz, a stopach na zewnątrz. Duża, masywna głowa z długim pyskiem osadzona jest na grubej, mocnej szyi. Uszy są stojące, oczy ustawione nieco skośnie. Długi, puszysty ogon najczęściej jest opuszczony. Na zewnętrznej stronie ogona, 10 cm od nasady, znajduje się czarna plama – gruczoł fiolkowy. Gęsta i długa sierść wilka na karku i grzbiecie tworzy grzywę. Jej ubarwienie jest bardzo zmienne, zależy od wieku, siedliska i pory roku. Zazwyczaj ma barwę płową z domieszką czarno-brunatnych włosów na grzbiecie. Spód ciała jest jaśniejszy. Zdarzają się też osobniki jasnoszare i ciemnobrązowe. Młode są zazwyczaj ciemniejsze, a szczenięta do jednego miesiąca niemal czarne.

TRYB ŻYCIA

Wilki przez cały rok żyją w niewielkich grupach lub samotnie. Stado wilków, nazywane watahą, liczy 2–11 osobników (średnio 4–5). W skład watahy wchodzi para rodzicielska wraz z potomstwem, a czasem też osobniki niespokrewnione. Jej terytorium, w zależności od dostępności pokarmu, liczy 150–300 km² i jest pilnie bronione przed innymi wilkami. Wilki znaczą je moczem i kałem, a także poprzez pozostawianie śladów pazurów, zwykle na skrzyżowaniach dróg leśnych. Ogłaszaniu terytorium służy też wycie, które jest słyszalne dla człowieka z odległości nawet 8 km. W stadzie wilków panuje ściśle określona hierarchia. Jej utrzymywaniu sprzyja rozbudowany system komunikowania się tych zwierząt. Pozycję socjalną osobnika w stadzie wyrażają postawa ciała i bogata mimika pyska. Dominant trzyma

otwarty pysk, obnażając zęby i podciągając kąciki ust do przodu. Czoło ma zmarszczone, uszy skierowane do przodu, ogon podniesiony nad linię grzbietu. Patrzy innym wilkom prosto w oczy. Przy agresywnym nastawieniu dodatkowo wykonuje szybkie ruchy ogonem lub jego końcem, stroszy sierść, warczy i napręża nogi. Często wystarcza spojrzenie przywódcy, żeby osobniki stojące niżej w hierarchii zaprezentowały postawę uległą. Osobnik podporządkowany ma pysk zamknięty, cofnięte kąciki pyska i skierowane do tyłu uszy. Ogon trzyma nisko, często podwinięty pod brzuch. Przykuca na tylnych łapach i liże pysk dominanta lub trąca go swoim. Może też wykazywać postawę uległą w sposób bierny – kładzie się na grzbiecie, odsłaniając brzuch i gardło. Wilki porozumiewają się także za pomocą zapachów, jednak niewiele wiadomo na te-

POLOWANIA NA WILKI

Jeszcze w XX w. wilki były traktowane jak szkodniki. Bezlitośnie je tępią, a za zabicie wilka wypłacano nawet premię. Stosowano różne sposoby – wnyki, wybieranie szczeniąt z gniazd, intensywne łowy. Jedną z metod myśliwych jest polowanie z fladrami. Polega ono na otoczeniu terenu przebywania wilków sznurem, na którym co kilkadziesiąt centymetrów umocowane są czerwone skrawki materiału, długości około 40 cm. Fladry zawieszają się na niewielkiej wysokości na drzewach i krzewach. Drapieżniki boją się przejść pod powiewającymi szmatkami i, próbując się wydostać, wychodzą w miejscach, gdzie nie ma fladr, a tam czekają na nich myśliwi. Obecnie polowania na wilki są w Polsce niedozwolone, odstrzałowić na specjalne zezwolenie ministra środowiska podlegają jedynie pojedyncze osobniki, które zagrażają stadom zwierząt gospodarskich.

Wilki bardzo dbają o bezpieczeństwo młodych, którymi opiekują się wszyscy członkowie watahy.

mat znaczenia poszczególnych bodźców zapachowych. Przy spotkaniu dwóch wilków dominujący osobnik obwąchuje okolice analne drugiego, gdzie występuje aż pięć różnych źródeł zapachu – gruczoły płciowe, odbytowe, gruczoł fiolkowy, pozostałości moczu i kału. Znaczenie zapachowe ma też obszar głowy i szyi. Wilki komunikują się również za pomocą sygnałów dźwiękowych. Szczekanie jest głosem rzadko spotykanym u wilków żyjących na wolności i służy jako sygnał ostrzegawczy. Warczenie wyraża agresję i groźbę – najczęściej wydaje je dominant, grożąc innemu osobnikowi. Skowyt (skomlenie) prawdopodobnie wskazuje na uległość lub przyjacielskie zamiary, skomlą też osobniki w stanie pobudzenia lub niezadowolenia. Szczenięta skomlą w czasie zabawy lub gdy są głodne, samice w okresie cieczki i kiedy mają młode, a osobniki uległe – wobec groźby dominanta. Najczęściej słyszonym przez człowieka wilczym głosem jest wycie, które służy komunikacji oraz zacieśnianiu więzów w stadzie.

Wilki są najbardziej aktywne o zmierzchu i nad ranem. W ciągu dnia cała wataha odpoczywa w ukryciu, np. w gęstym młodniku, i dopiero wieczorem rusza na polowanie. W poszukiwaniu pokarmu wilki przemierzają w ciągu doby zwykle 15–30 km, ale zdarzają się nawet 60-kilometrowe wędrówki. Zimą polują całą watahą, latem często pojedynczo i w mniejszych grupach. Część watahy nagania zwierzynę w stronę ukrytych pozostałych osobników, które zastępują drogę upatrzonej zdobyczy. Wilki potrafią bardzo

wytrwale gonić swoją ofiarę. Przy takiej sytuacji najczęściej eliminują osobniki młode, niedoświadczone, stare lub chore, pełniąc przy tym funkcję selekcyjną i sanitarną. W szczególnych warunkach, np. przy grubej pokrywie śnieżnej, łupem wilków padają osobniki silne i zdrowe. Ofiarami wilków są przeważnie jelenie, głównie samice i młode, ale mogą nimi być wszystkie kopytne występujące w Polsce (wyjątkowo nawet żubry). W ciągu tygodnia jedna wataha zabija zwykle do pięciu ssaków kopytnych. Żywią się także zającami, bobrami i padliną. Wilki żyjące samotnie zadowolają się mniejszą zwierzyną, a ich łupem padają zazwyczaj drobne gryzonie. Niektóre watahy mogą powodować duże straty wśród zwierząt gospodarskich. Czasem podchodzą też do wsi i zjadają włóczące się psy.

ROZRÓD

W watasze rozmnażać się może jedynie para rodzicielska. Okres godowy przypada na okres od końca stycznia do początku marca. Ciąża trwa 60–65 dni, a porody odbywają się od końca kwietnia do końca maja. Młode rodzą się w norach, pod wykrotami drzew, a czasem w dobrze osłoniętych legowiskach na ziemi, np. w gęstych młodnikach. Miot liczy zwykle pięć–sześć młodych, jednak do zimy dożywają tylko dwa–cztery. W czasie wychowu samica może korzystać z kilku nor, przenosząc szczenięta co jakiś czas. Młodymi opiekują się wszyscy członkowie watahy. Kiedy grupa rusza na polowanie, z młodymi zawsze zostają jeden lub dwa

OBSERWACJE W TERENIE

Wilki zamieszkują duże kompleksy leśne, zarówno nizinne, jak i górskie. Zwykle są aktywne o zmierzchu i nad ranem, choć zimą czasami wędrują też w ciągu dnia.

wilki. Szczenięta dużo czasu spędzają na zabawie, ucząc się jednocześnie zasad życia w grupie i technik łowieckich. W sierpniu młode są już na tyle dojrzałe, że mogą przemieszczać się razem z watahą. Opuszczają ją pod koniec 1. lub w 2. roku życia, ale mogą też pozostać w grupie i pomagać w wychowie szczeniąt. Dojrzałość płciową osiągają w wieku 2 lat.

ZAGROŻENIA I OCHRONA

Jednym z podstawowych zagrożeń dla wilków jest fragmentacja lasów, która ogranicza środowisko ich życia, uniemożliwia wędrówki i powoduje izolowanie niektórych populacji. Bardzo dużo wilków ginie z rąk kłusowników. Wilki są także zwalczane przez rolników-hodowców, którzy upatrują w nich zagrożenia dla swoich stad. Poprzez prowadzenie zbyt intensywnej gospodarki łowieckiej człowiek ogranicza znacznie zagęszczenie zwierząt będących pożywieniem wilków. Niekorzystny wpływ na liczebność tych zwierząt mają także rozwój turystyki oraz coraz większa penetracja lasów przez ludzi. W Polsce wilk podlega ochronie ścisłej, ponadto objęty jest konwencją berneńską. W Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt ma status gatunku NT – bliski zagrożenia.

Długość ciała: 136–186 cm, w tym długość ogona: 36–46 cm

Wysokość w kłębie: 70–80 cm

Liczba młodych: 5–6 (maksymalnie 12)

Długość życia: do 15 lat